

Woensdag 13 januari 1915 – ochtendeditie

Geïnterneerde Belgische studenten.

Nu alle Belgische studenten uit alle interneringskampen van heden af in de school voor officieren te Amersfoort ondergebracht zijn, zullen de colleges onmiddellijk beginnen.

Aanvankelijk zullen voordrachten gehouden worden door prof. Collard (Leuven), prof. Michotte (Leuven), prof. Halkin (Luik), prof. Séverin (Gent), prof. Van Puyvelde (Gent), prof. Wauters (Luik), dr. Eggen (Gent), majoor Rabozee, kapt. Baudalet, kapt. Gillet, luit. Blutz.

Later waarschijnlijk ook prof. De Muynck (Leuven), prof. Van der Linden (Luik) en nog enige anderen, onder wie Frans van Cauwelaert, die thans in Italië vertoeft.

Toezeggingen zijn verder ontvangen van prof. Schrijnen (Utrecht) en nog enige Utrechtse hoogleraren, en prof. Van der Hoeve (Groningen), die als officier van gezondheid daar ter stede verblijft.

Belgische kinderen.

Dinsdag zijn de heer dr. E. Verviers, die namens het Tehuis voor Belgische Kinderen te Amsterdam en de heer en mevrouw Kellenaers, die namens het R.K. Huisvestingscomité te Leiden een zesdaagse reis door België ondernamen, teruggekeerd. Zij hebben van de gouverneur-generaal uit Antwerpen verlof gekregen om hulpeloze, zich in nood bevindende Belgische kinderen vrij naar Holland te brengen en deze op speciale passen door België en naar Holland te vervoeren.

Overall, zowel bij de Duitse als de Belgische autoriteiten werd het gezelschap met open armen ontvangen, daar de nood

allerdringendst is. Reeds hebben de comités ongeveer 1600 kinderen in Holland geplaatst en daar er nog plaats is voor duizenden, kan nu het werk eerst echt beginnen.

Mevrouw Kellenaers heeft reeds 20 kindertjes uit Antwerpen en omgeving meegebracht, die voorlopig in een doorgangshuis te Breda zijn ondergebracht.

Men prijst zeer de voorkomendheid, waarmee gedurende de moeilijke reis de Duitse soldaten aan de stations de "kinderen van de vijand" hielpen.

Dagboek van de oorlog. (KVdW).

Brussel, 31 december.

In de ongezellige nacht wakker geworden op deze gedachte:

Wij zijn als mormeldieren, die zich voor de overwinteringsdommel in hun hol hebben opgeborgen, maar met het gevoel dat wij niet zullen kunnen inslapen."

Het is een vreselijke nacht geweest, die heel het huis deed kraken. De storm huilde uit duizend vervaarlijke muilen. En onze angstige sluimer is heel de tijd bevolkt geweest van beklemmende droomvisioenen, waar het eeuwige thema van was, natuurlijk, de oorlog, de traag kruipende oorlog.

Bij het ontbijt: verlepte gezichten der huisgenoten. Niemand heeft genoeg geslapen. Iemand drenst: hoelang gaat het nog duren?" Ik moet mij inhouden om niet al te bitsig te antwoorden.

Buiten is er het zonnetje, het vers gewassen zonnetje van na de wind- en regenvlagen. De straatstenen zijn aan het opdrogen: het bolle midden is nog nat, maar de vier hoeken in de slijkwarte omraming,

verkleuren al. De lucht is vinnig en uitdagend vrolijk. Wel ben ik huiverig nog, en tevens huiverig van de doorwaakte nacht. Nog lokt mij gebiedend de open haard met de gloeiende kolen. Maar ik beredeneer mezelf, wek mezelf op tot de gewone ochtendwandeling, die misschien nieuws brengt. Voor een paar maanden of zo was het onbreidelbare nieuwsgierigheid die ons naar de stad joeg. Helaas, ook dat is veranderd ...

Ik vecht tegen mijn neigingen: ik zal mij niet laten verleiden naar de afgelegen wijken van armzalige mijmerij. Ik neem het koen besluit, mij maar onmiddellijk naar de onderscheiden markten te begeven: het is de laatste dag van het jaar, die daar gewoonlijk bijzondere drukte brengt. Misschien geeft het de afleiding, die voor het nieuwe jaar verse moed inboezemt.

Zij hurken, gij weet het, onder het schild van de heilige Katharina, die hier haar kerk heeft, en onder dat van Francisco Ferrer, voor wie er voor die kerk een gedenkteken werd opgericht. Zij genieten, gij ziet het, de bescherming van veel wijsheid, waar men op deze plaats de tegensprekelijke geschiktheid niet goed van inziet, en die trouwens geen merkbare invloed heeft op humeur of gezindheid van gezette bewoners of voorbijlopende bezoekers. Wijsgerig aangelegde naturen zouden hier kunnen mediteren over betekenis en invloed van zichtbare tekens. Maar vandaag ben ik gelukkig geen wijsgerig aangelegde natuur; althans niet meer sedert ik wandel, in de noorderse lucht, tussen de blijde oorlogvergeten Vlaamse gezondheid.

En gij hebt eerst de ijzeren hokjes, aaneengerijd rond het grote hallengebouw, dat ook het 's winters in ijspaleis hertoverde vari  t  theater herbergt, en die de poeljemarkt, en ook de eier- en botermarkt uitmaakt. Vrees niet: ik ga niet beschrijven, en nog minder verneemt gij van het als hard geglazuurde vlees der grootsprakerige, lichtgeraakte en beeldrijk uitschietende of

smalende verkoopsters in het wollen schans van hun duffelse kledij, dan van het langhalzig hangen aan nijdige haken van haar als pluimgedierten, die pronken met een witte borst of bloeden uit hun ogen. Niets zeg ik van de schuimlichtheid der witte roomkaasjes, van de geurig barstende en slappe korst der Brussels genoemde dito's, van de hoge boterstullen, die heten te komen uit het vernietigde Diksmuide, van de matte glans der argeloze eieren, waar niemand van wil geloven dat ze vers zouden zijn.

Ik draai rond de kerk om: ik ben op de groentemarkt, de felgekleurde. Wat is dit jaar gezegend geweest aan vruchten. Het witloof ligt gerijd tot hoge stapels als staven gestolde melk. De spruitkolen rollen over elkaar als groene bergen van knikkers. De andijvie krult haar blad om de harde rib. De menigvuldige aardappel draagt oorlogskaki, en bij hun kleur getuigen ook de schorseneren van een nederige, maar eervolle afkomst. En, waar de appels kraaien van kleurige pret, is het de latuw, zijn het de eerste tedere latuwblaadjes, die ons braaf en schuw bezien als onschuldige meisjes (ik overdrijf enigszins).

De vismarkt dan, en heel de zee die ons roept, die ons opeist, die ons bij de keel vangt. Ik heb er te weinig mee geworsteld dit jaar, - de enige die ik de worsteling waardig keur. Thans gilt zij naar mij met al haar bijtende geuren, en ik kan haar niet toesnauwen, dat ik haar zulke brutaliteit betaald zal zetten. Want ook ik verlang naar haar, heb nooit verlangd naar haar met deze heftigheid, sedert ik weet dat de oorlog haar gezuiverd heeft van versierende mensenwerken. Maar laat ze oppassen, totdat ik ze in haar nieuwe, in haar beschaamde maar te stoutere naaktheid mag genaken. En ik meen het nog veel beter dan ik het zeg ...

Het is tijd dat ik naar huis ga voor het middageten: ik loop door de donkere Kathelijnestraat, langs de extatische kalfskoppen in de winkels der pensenarissen, voorbij de opgetaste stapels rosbeef der

volksbeenhouwerijen, aan de geurige kraampjes van sinaasappelen en “boestrink”. En op de hoek zit een vrouwtje, dat tijm en laurier en andere drooggeurende peperplanten verkoopt; zij zit laag gehurkt op een kreupel stoeltje, en schijnt wel in slaap gevallen. Tot haar nadert een groezelig meisje, haar kleindochter waarschijnlijk, met in een pannetje een dubbele portie uit de Volkssoep. En het oude ontwaakt, doet haar platgesleten klompen uit, en gaat met haar kousen over het dampende vocht zitten. “Eerst mijn voeten wat warmen”, zegt ze tot het meisje, olijk glimlachend. Het meisje wacht geduldig.

1 januari.

Het is alles in orde: wij hebben weer onze “thé’s-tango”, onontbeerlijke bestanddelen in het leven van een grote stad, vooral tegen oudejaarsavond. En het kon er dus vannacht lustig toegaan.

Of het inderdaad zo is geweest, kan ik niet getuigen. We hebben niet eens het uur afgewacht der wisseling van het oude met het nieuwe jaar: wie denkt aan pret maken, buiten het wereldje “où l’on s’amuse?” En dat wereldje zelf, bestaat het nog? Ik merk nog wel de aanwezigheid van het vrouwelijk element ervan, maar vermoed – en hoop – dat velen onder de jonge “fêtards” hun plicht hebben begrepen ...

Ik weet dus niets van oudejaarsavond af. Ik weet alleen dat het heden een dag van oneindige verveling is geweest. Vanochtend doffe wensen: wie heeft nog de moed? Ach, het is niet dat ze onoprecht zouden zijn, onze wensen van geluk! Maar wie durft ze uit te spreken zonder schroom, zonder denken aan al het lijden dat het vurig verlangde geluk voorbereidt, waar het geluk uit geboren moet worden als een zwaard, gezuiverd en gezengd in de felste vlammen? Neen, wij durven er niet naar uit te zien. Met het gevoel, dat er nu

toch eindelijk iets gaat gebeuren dat ons enige zekerheid geven zou, durven wij het nauwelijks hopen: het zou weer zoveel bloed kosten! En, terwijl wij weten dat het toch bloed kost, ook als er niets gebeurt, zitten wij hier, en wachten, met ons hoorbaar bloed in ons, dat tikt aan onze slapen gelijk de doodsworm in een bedsponde.

Ja, wij weten: geduld is kracht, en houden het steeds voor ogen. Wat zou het worden, als wij zelfs de moed van het geduld – helaas, wij kunnen alleen lijdzaam moedig zijn! – zouden gaan opgeven? Wij weten het: we moeten volharden in de enige houding die ons mogelijk is. Maar op dagen als deze, die feestdagen plegen te zijn, bij de onverschillige verlatenheid van straten en pleinen, voelt men te beter, ook waar men zich niet verkiest te verdiepen in al te gemakkelijke tijdsbeschouwingen, hoe de luie gebeurtenissen drukken; hoe deze oorlog, die vadsig is en wreed, ons allen op de nek weegt als een zak nat zand ...

Onverschillige verlatenheid. Ik ben vanochtend naar de stad gelopen zoals iedere ochtend. De onverschilligheid der voorbijgangers was heel wat groter nog, dan ik ze had verwacht en mij had voorgesteld. Nauwelijks een zondagstemming. Velen lopen in hun werkplunje. Ik kom door een brede volksstraat, die anders op feestdagen vol opgedirkte kinderen met stijf gekrulde haren is. De kinderen zien er voor het merendeel groezelig uit vandaag. Andere jaren vond de werkmansman, als hij 's middags thuis kwam van het bezoek aan de patroon en het paar borrels geledigd had met de kameraden, een lekker maal op hem staan wachten. Dit jaar zal hij het, als iedere dag, moeten doen met de volkssoep ...

Zo verloopt de dag, de onroerende dag. De zeer enkelen – kleine kantoorklerken de meesten – die voorbijgaan met de hoge zij op het hoofd en de witte “cache-col” om de hals (beeld van de klassieke nieuwjaarswenser), stemmen tot kregeligheid. Liever dan maar gaan

zitten in de diepte der kamer, naast de zwijgende warmte van de haard; zo weinig mogelijk denken; de ontastbaar onwegende as der schemering om u heen laten dalen, tot het geheel donker zal zijn en bijna tijd om naar bed te gaan. En vooral: niet spreken over de gebeurtenissen ...

Zo doen wij. Aldus wordt het jaar 1915 ingesteld.

3 januari.

Wij krijgen onze musea terug: wij kunnen weer vergelijkende studie gaan ondernemen op de pleisterbeelden in de hallen van de Cinquantenaire, waar de meesterstukken van alle eeuwen elkaar in de weg staan. De beoefenaars der Egyptische archeologie – en hoevelen zullen er niet zijn onder de soldaten der bezetting – zullen zich naar hartenlust aan hun lievelingsstudie mogen overleveren. Wie durft klagen dat hij in Brussel Aziatische antiquiteiten moet ontberen, mag voortaan een ondankbare heten. Zelfs Wiertz noopt ons tot een bezoek, en ik heb dan ook het inzicht gehad, de schilder van de “Napoleon aux outrages” en andere krijgshaftige lappen te gaan interviewen; heb daar echter van afgezien, omdat ik gerechtigd was, een lijfspreuk van hem indachtig, zijn antwoord te vreze: “La guerre, pas plus que la peinture, ne se discute.”

Binnenkort openen zelfs de twee staatsmusea van oude en van moderne schilderijen en van beeldhouwwerk hun deuren, en zullen dus het bewijs leveren dat er niets uit verdwenen is.

Dat heropenen der musea verheugt mij: het is of ik oude vrienden tegemoet ging. Het is het bewijs dat het normale leven, zij het dan ook maar in schijn, herneemt. Helaas, het bewijs ook dat wij er het abnormale sterk van ondergaan ...

Heden het kerstmenu van onze Belgische soldaatjes gelezen. Omdat het mij verkwikt heeft als had ik mee aangezeten, schrijf ik het over:

Hors d'oeuvre variés.
Rôti roastbeef.
Gâteau pommes de terre.
Sauce tomates.
Purée d'épinards.
Salade russe.
Desserts.
Entremets quatre quarts.
Crème Charlotte.
Biscuits et fruits.
Vins et liqueurs.

6/7 januari

Het ontbreekt de Duitse administratie werkelijk niet aan ijver. Bij gebrek aan oorlogsnieuws, - sedert dagen al werd ons niets verteld over hetgeen in ons eigen land gebeurt – regent het verordeningen en berichten. Zo lezen we vandaag het bevel, dat ieder die brandbare of niet-brandbare oliën of vetten (ik vat aldus een lange nomenclatuur samen), gehele of kapotte gummivoorwerpen, auto- of andere banden, in welke staat ook, bij zich aan huis in voorraad mocht bezitten, daarvan een verklaring moet afleggen. Het Duits bestuur zal oordelen, wat er dient mee gedaan, of zij ter beschikking dienen gehouden of mogen voortverkocht.

Tevens wordt ons herhaald, dat wij ons ver te houden hebben van alle beoefening der vonkentelegrafie; dat zelfs gewone telegraaf, alsmede telefoon, uitsluitend ten behoeve der Duitsers zijn; dat het houden van duiven uit de tijd, of althans streng gereguleerd is.

En vandaag, 7 januari, heet het: alle mannelijke en vrouwelijke inwoners van Groot-Brussel, van meer dan vijftien jaar oud, die geen Belgen zijn, doch behoren tot een natie die met Duitsland op oorlogsvoet verkeert, moeten zich aanmelden op bepaalde dag en uur in een bepaald lokaal.

Ik merk bij deze op, dat voor het eerst in een Duitse afkondiging sprake is van “Grand Bruxelles”, met in een voetnota, omschrijving daarvan. Met een pennentrek lost aldus de Duitse autoriteit het lastige vraagstuk op der administratieve eenmaking van Brussel met de voorsteden. Of schijnt ze althans op te lossen. Want gaat zij zich waarlijk met de kwestie bezighouden, dan zal zij zien, dat het werkelijk moeilijker is dan men zich op het eerste zicht zou voorstellen. Dat weten de Brusselaars, die eveneens voorstander der eenmaking zijn, en er zich ijverig mee bezig hebben gehouden, sedert jaren ...

De “Deutsche Schule” gaat weer open.

In de verte hoort men weer, met grotere duidelijkheid, het kanon.

Aan de grens van Zeeuws-Vlaanderen.

Men schrijft ons:

Een van de weinige grensplaatsjes, die tot nu te bereiken waren, zonder door een Duitse schildwacht te worden lastig gevallen is thans ook door de Duitse militairen bezet, en tegelijkertijd is de grens afgesloten. Geen Belg of Hollander kan zonder een bepaalde schriftelijke vergunning van de militaire commandant in of uit het grensdorpje Middelburg komen. Twee uhlanen houden de wacht bij de versperring die even voorbij de grensmaal is gemaakt, terwijl twee andere op de tramweg alle verkeer belemmeren. En ook de landwegen zijn door uhlanen afgezet. Middelburg is thans geheel en

al van de buitenwereld afgesloten. Aan de ene zijde de Hollandse grens, aan de andere kant de Leopoldvaart, waarover alle bruggen zijn opgeblazen. Ik zag heden een door de Duitse commandant afgegeven pas, welke nog duidelijk het karakter van een voorlopige regeling droeg, want op een klein stukje postpapier stond, met blauw potlood gekrabbeld:

Passierschein für 1 Wagen und 2 Personen über die Grenze.
Abzunehmen bei Rückkunft.

Von Adelsheim
Ritter und Eskadronchef.

De mensen, die voor zondagavond 8 uur nog de tijd hadden gehad over de grens te vluchten, stonden thans aan deze zijde der versperring naar hun dorp, hun huis, waar ze lief en leed hadden ondervonden, te staren, in het besef dat ze de drempel niet meer mochten betreden.

Ik sprak een paar jonge manschappen aan, die de wacht op de tramweg hielden. Ze waren 23 en 21 jaar oud, en hadden al veel gevochten. Met de geestdrift van de jeugd vertelden zij mij, hoe zij in het noorden van Frankrijk aan een stormaanval hadden deelgenomen en de vijand uit een loopgraaf verdreven. Ze hadden ook aan de IJzer gestreden, maar waren blij, dat ze daarvandaan waren, want het water had hun veel last bezorgd. Tot aan de knieën had het vaak gereikt, waardoor velen reumatiek hadden gekregen. Ze hoopten, dat ze hier niet lang zouden blijven, maar spoedig weer naar het front zouden gezonden worden.

Een onzer medewerkers schrijft ons uit Cadzand:

Van de Cadzanse duinen bij het Zwin waar de duinenreeks zich het hoogste verheft ziet men de Duitse schildwachten heen en weer

lopen om alles te verkennen, doch voornamelijk toe te zien, dat er geen pogingen gedaan worden om naar deze zijde van het Zwin te vluchten. Men zegt, dat tot ver in zee van het duin af een draadversperring is aangelegd, welke bij de minste aanraking een bel in beweging brengt, om te voorkomen dat er bij nacht mensen de grens overgaan. In een der laatste nachten is telkenmale het strand beschenen met een zoeklicht dat door de schildwachten wordt bediend. Men vermoedde toen onraad. Hoewel stokstijf wordt volgehouden, dat deze draadversperring er is en de stokken te zien zijn waaraan ze verbonden zou zijn, is het mij met mijn kijker niet gelukt daarvan iets te bespeuren. Evenmin kon ik waarnemen dat de Duitse troepen bezig waren kanonnen op te stellen.

Baron von Bissing, de Duitse gouverneur-generaal van België, heeft, naar wij in de Tijd lezen aan alle priesters in het bisdom Mechelen het volgende rondschrjven gericht:

Kardinaal Mercier te Mechelen heeft mij, na mijn aanmerkingen betreffende de het volk opruiende en verontrustende uitwerking van zijn herderlijk schrjven, schriftelijk en mondeling de verklaring afgelegd, dat hij zulk een bedoeling geenszins heeft gehad. Hij heeft er juist de meeste nadruk op gelegd, om de bevolking op de noodzakelijkheid van gehoorzaamheid te wijzen aan de macht, die het land bezet houdt, zelfs indien een Belgisch vaderlandslievende zich inwendig in opstand zou gevoelen tegen het Duitse bestuur. In geval ik echter een opruiende uitwerking zou vrezen, zou de kardinaal er niet aan vasthouden, om van zijn geestelijkheid te verlangen dat, zoals in het slotwoord verklaard wordt, het herderlijk schrjven volgens de oorspronkelijke bedoeling, herhaaldelijk zou worden voorgelezen op de volgende zondagen, en dat het verder verspreid zou worden.

Dit vooropzettende, hernieuw ik derhalve het verbod van 2 januari II. betreffende de voorlezing en verspreiding van het herderlijk schrijven.

Op vele plaatsen in het aartsbisdom weigeren – naar de Tijd verder mededeelt – de geestelijken te gehoorzamen aan dit nieuwe bevelschrift. Zij verklaren, dat zij dergelijke lastgevingen alleen rechtstreeks van de kardinaal willen ontvangen en niet van een in kerkelijke aangelegenheden onbevoegde militaire gouverneur. Zij gaan voort het schrijven voor te lezen en te verspreiden.

Dr. Johannes Tschiedel, de Brusselse correspondent van de Lokal-Anzeiger, schrijft over de herderlijke brief van kardinaal Mercier. Elk jaar met Kerstmis verspreidt de kardinaal zulk een herderlijke brief, waarin hij ook steeds politieke beschouwingen houdt. Dat hij daarvan thans niet is afgeweken en ook nu vrije kritiek heeft uitgeoefend op de politieke toestanden, is niet vreemd. Ware de brief alleen in de kerk voorgelezen en had hij dus het karakter van een preek gedragen, dan zou de censuur er zich niet mee hebben bemoeid. De brief is echter ook door de druk verspreid, en dit was, zonder vergunning der overheid, strafbaar. Het Duitse bestuur heeft daarom de sluiting van de drukkerij die de brief vermenigvuldigde gelast en ongeveer 40.000 exemplaren in beslag genomen. De correspondent bevestigt nog eens dat er geen sprake is geweest van een gevangenhouding van de kardinaal. Er is niets anders gebeurd dan dat twee officieren door de gouverneur-generaal daartoe afgezonden, besprekingen met de kardinaal hebben gehouden, waarvan het gevolg is geweest dat deze zelf van de verdere voorlezing van zijn brief heeft afgezien.

De Parijse correspondent van het Kopenhaagse blad Politiken heeft koning Albert van België telegrafisch enige mededelingen gevraagd over de toestand. Koning Albert antwoordde: Ik ben zeer getroffen door uw hartelijk telegram. Uw landgenoten in Skandinavië hebben

in hoge mate bijgedragen tot verzachting van het onverdiende lijden van mijn volk, dat zich heeft opgeofferd voor zijn eer en dat geloofde aan de verdragen. Ik hecht hieraan te meer waarde, daar die hulp komt uit landen, wiens geschiedenis een eervol getuigenis is van de geest van onafhankelijkheid die de drie vrije volkeren bezielt. Ik verzoek u de edelmoedige gevers mijn dank te betuigen.

De heer H. van Gorp, wiens oliefabrieken te Merksem blijkens een bericht in ons vorig avondblad zijn afgebrand en die sedert enkele dagen in ons land vertoeft wegens ziekte van een zoon, die een operatie moet ondergaan, heeft ons het volgende medegedeeld.

De fabriek, vroeger "Parqueteries nationales", heet thans N. V. Etablissements H. van Gorp en is gevestigd Vaartkaai 30 te Merksem. Er lagen nog 4000 vaten smeerolie en vetten in voorraad, die waarschijnlijk alle zijn verbrand.

De andere fabriek, die in vlammen is opgegaan, is die van Kuhn en Martens, gevestigd Vaartkaai 31. Daar zijn waarschijnlijk een 2500 vaten vaselineolie verbrand.

Van iemand uit Antwerpen, gisterochtend hier aangekomen, had de heer Van Gorp gehoord, dat de brand waarschijnlijk was begonnen in een kuiperij in de Cassierstraat, die aan de fabriek grenst.

Met de huizen, die mee verbrand zijn, zullen vermoedelijk bedoeld zijn vier kleine huizen en een groot in die straat.

Men deelt ons mede dat vrijwel alle Belgische rijksambtenaren in Gent op verlangen van de militaire overheid de eed van trouw aan de Duitse regering hebben afgelegd.

Ten bewijze hoe streng de Duitsers voortgaan de Belgische grens af te sluiten mag dienen, dat tussen de Hoorn, onder Moerkerke, en

Heille, de verbindingsweg gedeeltelijk liep over een dam, door een kreek heen, en dat de wachters nu zelfs deze dam hebben weggegraven, en de planken, die er hier en daar lagen, doorgezaagd.

Een onzer correspondenten schrijft:

Voor iemand, die in deze oorlogstijd de twee delen van België heeft bezocht, het gedeelte, bezet door de Duitsers en dat, waar de Belgische troepen strijden voor de herovering van geheel hun vaderland, is het verschil in de stemming der bevolking wel zeer opvallend.

Waar de zware tred gaat der Duitse soldaten, is de bevolking gereserveerd, ziet toe en zwijgt, tenminste in het openbaar. Wel leeft in het hart der burgers het vertrouwen op een betere en blijere toekomst, maar angstvallig wordt dit verborgen gehouden voor de vreemde heersers. Elke nieuwe beproeving, die de oorlog brengt, veroorzaakt nieuwe, met moeite verborgen verbittering.

En ook, elke week worden de levensmiddelen zeldzamer, de levensomstandigheden moeilijker. Er zijn dorpen, die letterlijk zijn leeggegeten door de troepen, waar brandstof ontbreekt en de algemene ellende voor de deur staat. Er zijn steden, waar duizenden zonder verdienste en zonder brood zijn.

In het deel van België, waar de Belgische troepen niet alleen stand houden, maar van waar ze telkens weer krachtige aanvallen richten op de tegenstanders, is de toestand anders. Wel heeft ook hier het land door de oorlog zwaar geleden, maar elke nieuwe beproeving wordt door de bevolking gelaten, zo niet met blijdschap gedragen. Daar volgt men de strijd tot in zijn kleinste onderdelen. Elke vordering van het leger, hoe gering ook, is er bekend, en elke 50 meter, die

worden gewonnen op de tegenstander, zijn er ook een reden tot een vreugde, die zich uit in ieders gesprekken.

Er is iets groots en verhevens in deze houding der bevolking, die herinnert aan de beste ogenblikken uit onze eigen geschiedenis.

Merkwaardig, ook in militair opzicht, is het verschil op economisch gebied. Armoede heerst er niet in het deel van België, waar de Belgische vlag nog of weer wappert. Er wordt gearbeid in vele werkplaatsen en zelfs op het land, waar nog zeer kort geleden de vijandelijke projectielen grote gaten sloegen.

In dorpen, die slechts enkele weken geleden bijna geheel vernield zijn door het geschutvuur, keren sommige bewoners nu reeds terug. Zij komen er aanschouwen, met droefheid, hun bijna geheel vernielde woningen, maar dan wordt de droefheid verdrongen door een nieuwe hoop en zij beginnen de zware arbeid, om uit een puinhoop weer een nieuw tehuis te maken. De vensters zonder ruiten worden dichtgespijkerd, de gaten in de muur, veroorzaakt door de projectielen, eveneens.

Gebrek aan levensmiddelen kent men niet en in het door Belgische troepen bezette gebied kan men goedkoper leven dan in ons eigen land.

De voeding der troepen laat dan ook niets te wensen over.

Het Belgische leger, dat nooit had gerekend op een oorlog als deze, waarbij het is afgesloten van zijn voornaamste steunpunten, heeft zich naar de nieuwe omstandigheden uitstekend geschikt. De transportdienst is op uitgebreide schaal opnieuw georganiseerd en kan de vergelijking met die van de beste legers doorstaan.

Het behoeft niet gezegd, dat de verhouding tussen de bevolking en de troepen in het door de Duitsers bezette Belgische gebied en dat, waar de Belgische troepen zich bevinden, geheel anders is.

In Gent, in Antwerpen, in Brussel, in Brugge, in Oostende, in al de door Duitse troepen bezette Belgische steden, worden de daar aanwezige militairen beschouwd als vreemde indringers, die worden geduld in het openbaar, gehaat in stilte. De bevolking doen alleen voor hen, wat strikt noodzakelijk is.

Maar in zuidwestelijk België is elke soldaat voor de bevolking een held, een man, die het militaire uniform draagt, voor elk oud vrouwtje als een zoon. Zelfs in hun grootste ellende vergeten de burgers de soldaten niet en men ziet huizen, half ingestort door het artillerievuur, waar op de muur is geschreven: "er is nog hesp in de kast", of "in de kelder vindt ge wijn, ik laat het u."

De mensen uit deze huizen zijn gevlucht met nog een gedachte aan de mannen, die voor hen strijden.

De Duitse minister van spoorwegen heeft bepaald, dat thans het bezoeken van Duitse zieken en gewonden, die in hospitalen in België verpleegd worden, kan worden toegestaan.

Om echter de grenzen te passeren moet men in het bezit zijn van een door de plaatsvervangend commandant-generaal afgegeven toelatingsbewijs.

Deze bepaling geldt alleen voor mannen; vrouwen wordt dit slechts bij hoge uitzondering vergund.

Voor het in Frankrijk bezette gebied geldt deze maatregel niet.

De toestand in Brugge.

Men schrijft ons uit Sluis:

Van zeer betrouwbare zijde vernemen wij de volgende bijzonderheden over de toestand in Brugge onder de Duitse overheersing:

Op de avond van 13 oktober stond er nog in een Brugs dagblad, dat er in geheel West-Vlaanderen geen Duitse soldaat meer was te bekennen. De volgende morgen moesten burgemeester en schepenen de troepen tegemoet gaan in hun auto, om met de Duitse bevelhebber te onderhandelen over hun stad. Hij eiste aanstonds dat de stadskas aan hem zou worden afgedragen. In de namiddag werd op het oude stadhuis een gecombineerde vergadering gehouden van de gemeenteraad met de Kommandantur, waar besloten werd de stadskas aan Brugge te laten, wanneer de stad zelf zich verplichtte de Duitse bezetting te onderhouden, wat ongeveer tienduizend frank per dag kost.

Sedert wisselt de Duitse bezetting hier verwonderlijk sterk in aantal. Nu eens zijn er vele duizenden soldaten ingekwartierd, dan nog maar enkele honderdtallen! Brugge is een doorgangplaats geworden voor de troepen, die van en naar de IJzer trekken.

Hun verblijf heeft tot nu toe tot weinig uiterlijke moeilijkheden geleid. Alleen bij het binnenrukken door de Gentse poort, waarop aanstonds de Duitse vlag werd geplant, ontstond een kleine schermutseling met enkele Belgische soldaten, waarin één Duitser dodelijk gewond werd.

De verstandhouding is sedert niet slecht. De Kommandantur heeft zich zelfs verplicht geacht aan het weerzinwekkend opdringen van hartelijkheid door Brugse vrouwen in sommige achterbuurten der stad een einde te maken. De onzedelijkheid moet, volgens de

Duitsers zelf, nergens zo bedenkelijk zijn als hier. Daarom zijn tal van verdachte huizen in Coupuregracht, Langestraat en Paardestraat door de Duitse overheid gesloten. Belgische vrouwen uit deze omgeving schenen er zelfs een eer in te stellen zich met de overweldigers te laten fotograferen.

Voor het overige leven de troepen hier zoals in de andere bezette steden. Ze zijn merendeels ondergebracht in openbare gebouwen, zoals de openbare scholen. De katholieke scholen gaan inmiddels door met het geven van onderwijs, waarvan gretig gebruik wordt gemaakt, om de leerlingen der staatsscholen daarheen overgeplaatst te krijgen. Het openbaar onderwijs in Brugge lijdt ernstig onder deze toestand.

Ook grote huizen van particulieren zijn door Duitse soldaten betrokken. Bijvoorbeeld het patriciërshuis van kolonel Hageman, die zelf met zijn zoon aan het front dient, ligt tot op de zolder vol met wel een tweehonderd militairen. De prachtige kerken zijn vrijgelaten. Het is dan ook volkomen onwaar dat de Onze-Lieve-Vrouwekerk als paardenstal zou dienen. Wel worden in de omtrek in katholieke kerken protestantse godsdienstoefeningen voor de Duitsers gehouden. Zo heeft men ook enige tijd geleden het kleine altaar met de gewijde steden, waaronder de overblijfselen van een heilige worden bewaard, uit de Bloedkapel op de Markt te Brugge neergezet voor de veldprediker, die daar in de open lucht een Lutherse dienst heeft geleid te midden van de soldaten. De militaire concerten, die hier alle middagen gegeven worden, negeren de Bruggelingen totaal.

In de eerste tijd is er ook op de openbare pleinen gekookt voor de troepen. Aan de bisschop zijn de walmen van het bakken en braden niet bespaard. Op het pleintje voor zijn paleis stonden veldkeukens te roken, en de halve koebeesten hingen er in de bomen uit te bloeden.

Aan het architecturale schoon van deze prachtige oude stad is gelukkig niets beschadigd. Na de twaalf bommen uit vliegtuigen der bondgenoten tot begin november op Brugge geworpen, om het benzinedepot te treffen, dat echter ongedeerd bleef, is er geen enkele aanval meer gedaan. Er zijn toen een paar Duitse soldaten gedood en enkele bommen hebben geleden. Voor het overige stond de Duitse overheid er alleen nog op dat de Belgische kleuren der vlaggenstokken overal zouden worden weggeschilderd. Zij zou het als een uittarting beschouwen, wanneer die nog maar ergens zichtbaar bleven.

Het begrip uittarten is overigens zeer levendig bij de bezetting. Zo is openbaar aangeplakt dat er geen strikken met Belgische, Franse, Engelse of Japanse kleuren mogen worden gedragen. De Russische worden niet genoemd. De officieren beschouwen de voetpaden als hun speciale gebied. Een slagersjongen, die zich verstoutte daar, nog wel met de mand op zijn rug, langs te stappen, werd er door twee luitenanten zonder vorm van proces afgeslingerd. Ernstiger verging het de priester Arthur Beijaert, die zich in het openbaar ongunstig zou hebben uitgelaten over de Duitse keizer, officieren en soldaten. Drie weken geleden heeft de krijgsraad hem veroordeeld tot drie jaar gevangenisstraf, welk vonnis, als afschrikwekkend voorbeeld, is aangeplakt op de stadsmuren.

Toen onlangs verluide, dat de Belgische volksvertegenwoordiging te Havre zou vergaderen, is de afgevaardigde priester Fonteyne vier dagen opgesloten gehouden. Tocht schijnt het, dat Brugge dergelijke strenge maatregelen niet aan de Duitsers heeft verdiend. Want toen in het begin van de oorlog ook daar de verontwaardiging over de inval in het onzijdige land zich bij een deel der bevolking in het warenhuis van Tietz, waar een paar opgeschoten jongens lege biervaten gooiden in de uitstalkasten, heeft het gemeentebestuur de burgerij aanstonds ernstig gewaarschuwd, deze geweldenarijen te

staken, zeggende dat dergelijke schade uitsluitend ten koste kwam van de stad, die zich verplicht achtte de Duitse bewoners de kosten te vergoeden. En daarna zijn deze uitingen dan ook nooit meer voorgekomen. Wel is Brugge, zoals men weet, geruime tijd het ballingsoord geweest voor alle Duitse bewoners van West-Vlaanderen, die daarheen opgejaagd werden, om ze dan gezamenlijk over de grens te voeren.

Thans, onder de kommandantur van Freiherr von Büttler, herneemt het leven langzamerhand weer zijn normale verloop, al heerst er uiteraard onrust en gedruktheid onder de bevolking, waarvan trouwens reeds een groot deel naar Nederland gevlucht is. Alle elektrische trams rijden weer. Zo ook de stoomtram Brugge-Leke. Naar Gent over Ursel mogen de mensen alleen maar per tram reizen als ze in het bezit zijn van een pas. De conducteurs hebben strenge orders om alleen op vertoon hiervan kaartjes af te geven. Na tien uur Duitse tijd mag niemand meer op straat zonder speciale vergunning. De straatlantaarns branden de ganse nacht door. Voor het overige is het met de verlichting droevig gesteld, omdat er geen druppel petroleum meer te krijgen is in Brugge. Ook de kaarsen zijn schaars, en dan blijven de nachtpitten over. Vooral de arme Brugse kantwerksters, die hun lange winteravonden anders besteden aan hun arbeid, zijn nu gedoemd om, zodra het donker wordt, de klossen te laten rusten.

Verder zijn de mensen op rantsoen gesteld. Ze krijgen 250 gram brood per dag, wat te weinig is voor gezonde jonge kerels.

De levensmiddelen zijn niet zo in prijs gestegen als wel verteld wordt. De suiker, die al eens 1,10 frank gekost heeft, is nu weer afgeslagen op 74 centiemen; steenkool per 50 kilo van 1,10 F op 3 F, cokes per hl van 1,10 op 1,60 F, Sunlightzeep per doos van 50 op 70 centiemen. Een kilo bruine bonen kost nu 1,20 F, lucifers per pak 17 centiemen.

Overall moet de mark aangenomen worden voor 1,25 frank. De enige krant, die in Brugge gelezen mag worden is Le Bien Publique, die dan ook niets dan onzijdige berichten geeft.

Er worden op het ogenblik een duizendtal Duitse gewonden verpleegd in de stad. Zondag is het bekende klooster Prinsenhof door onbekende oorzaak afgebrand.

Het leven in deze bezette steden wordt niet het minst zenuwachtig en beklemmend door de opgewonden verhalen, die er voortdurend rondgaan. Gevallen van mensen, die hierdoor krankzinnig worden, komen voor.

Onder de zotte geruchten was er onlangs een, dat de Japanse vloot voor de Hollandse kust kruiste. Zo is het onwaar dat de Bruggelingen drie dagen met gesloten luiken en dichte gordijnen in hun huis moesten blijven, opdat zij het vervoer van doortrekkende troepen en transporten gewonden niet zouden zien. Waarschijnlijker klinkt de mare, dat op de boulevard in Oostende alleen maar Duitse officieren mogen wandelen.

Inmiddels wordt het steeds moeilijker om over de grens te komen. Aan de talrijke aanvragen om passen wordt slechts uiterst spaarzaam voldaan. En zij, die er een machtig worden, na dagenlang wachten, verplichten zich bijvoorbeeld om geen brieven of kranten mee te nemen uit of naar België. Door de grenswachten worden zij geheel afgetast; zij moeten hun zakken leeghalen, zich vaak ontkleden, en alles wordt nauwkeurig onderzocht. Zelfs de broden, waarin wel eens brieven gebakken werden, worden doorgesneden ... Toch waagt nog menigeen zijn vrijheid om tegen grof geld de correspondentie te onderhouden. Wij hoorden gisteren nog van twee koeriers, die in de buurt van het Zwin 's nachts door een Duitse schildwacht waren aangeroepen. Pardoes hadden zij zich toen in het slijk laten vallen, en

daar waren zij drie uur lang roerloos blijven liggen. Toch zijn ze doorgekomen.

Woensdag 13 januari 1915 – avondeditie

Belgische vluchtelingen.

Het Christian Herold Fonds tot steun aan oorlogsweduwen en –wezen in Holland, gevestigd alhier, waarvan erevoorzitters zijn de heren baron A. Fallon, Belgisch gezant in Den Haag, marshall Langhorne, secretaris van het Amerikaanse gezantschap in Den Haag, kolonel S. Listoe, Amerikaans consul-generaal te Rotterdam, en Edw. Knight, Belgisch vice-consul te Rotterdam, voorzitter is prof. J. F. Niermeijer, te Utrecht, en secretaris-penningmeester de heer P. C. Jongeneel, te Rotterdam, heeft dezer dagen een eerste bijdrage, groot ongeveer 25.000 gulden, doen toekomen aan het Nederlandse Comité tot steun van Belgische en andere vluchtelingen te Amsterdam.

Berlijn, 13 januari. Ambtelijke mededeling van hedenochtend uit het grote hoofdkwartier:

In de buurt van Nieuwpoort is een hevig artilleriegevecht geleverd, ten gevolge waarvan de vijand een loopgraaf bij Palingbrug, een voorstadje van Nieuwpoort, heeft ontruimd.

Het Volk verneemt uit Duinkerken: Er gaat thans geen dag meer om, of er wordt boven deze plaats gevlogen, soms komen er zelfs bij hevige wind drie, vier vliegers tegelijk. Het bommen werpen gaat op goed geluk af. Als er maar wat vernield wordt, is het doel bereikt. Het station is reeds meermalen getroffen. Verschillende huizen in de buurt zijn ingestort of in brand geraakt. In de voorstad, Malo-les-

Bains, zijn verschillende personen door de bommen uit vliegtuigen gedood. De Belgische vliegers waagden vorige maandag een stoutmoedige aanval. Beide partijen vlogen zeer hoog. Een gevecht in de lucht ontspoon zich, waarbij twee Duitse en twee Belgische vliegers omlaag vielen.